

TÜZEL KİŞİLERİN DAVADA TEMSİLİ

Seyithan Deliduman*

GİRİŞ

Davada tarafların temsili iki şekilde olur: 1) Kanuni temsil, 2) İradi Temsil¹.

Kanuni Temsil: Dava ehliyeti olmayanların davada kanuni temsilcileri tarafından temsil edilmesidir. Kanuni temsil gücünü kanundan alır ve yetkiler kanunla belirlenmiştir².

İradi temsil: Tarafların (veya kanuni temsilcilerinin) iradelerine dayanan temsildir. Dava ehliyeti olan kişi (taraf) davasını kendisi açıp takip edebileceği gibi³, atadığı (seçtiği) bir temsilci (vekil)⁴ aracılığı ile de açabilir ve takip edebilir(HUMK. m. 59, I; AK. m. 35, III).

Kanuni temsil yalnız dava ehliyeti bulunmayanlar için sözkonusu olduğu halde, iradi temsil kanuni temsil hallerinde de mümkündür⁵. Şöyle ki, kanuni temsilci, temsilcisi olduğu kişinin taraf bulunduğu bir davayı kendisi takip edebileceği gibi, davanın takibi için bir vekil de (avukat da) atayabilir (seçebilir) (HUMK. m. 59, II).

Hukukumuzda davaya vekalet işiyle asıl görevli kişiler avukatlardır⁶. Başka bir ifade ile, ülkemizde kaza mercilerinde dava açmak, savunmak, iş takip etmek işlemleri ruhsatnameyi haiz ve

* A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi.

1. Kuru/Arslan/Yılmaz, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 1997, s. 234.
2. Walter Z., Zivilprozessrecht, Tübingen 1971 s. 58.
3. Guldener, M, Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zürich 1979, s. 132.
4. Vekil taraflar dışında bir üçüncü kişidir (Holzhammer, R., Österreiches Zivilprozessrecht, Wien New York 1976, s. 79).
5. Schönke/Schröder/Niese, Lehrbuch des Zivilprozessrechts, Karlsruhe 1954 s. 125.
6. Önen, İ.E., Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 81; Alman Hukukunda da davaya vekalet ehliyeti (iradi temsilci olabilme ehliyeti) kural olarak avukatlara tanınmıştır (bkz. Kummer Max, s. 65).

baroda kayıtlı avukatlara hasredilmiştir⁷. Avukatlar dışında dava vekilleri ve dava takipçilerinin dava takip yetkileri, başka bir ifade ile, davaya vekalet ehliyetleri vardır (Avukatlık Kanunu-AK- geçici 17. m.). Kısaca belirtmek gerekirse, Avukatlık Kanunu'nun geçici 17. maddesi hükmü hariç, davada temsil baroya kayıtlı avukatların tekelindedir⁸.

Yukarıda görüldüğü gibi, yalnız avukatlar ve davavekilleri ile dava takipçileri vekil sıfatıyla dava takip edebilirler. Fakat Avukatlık Kanunu (AK. m. 35 son fıkra) "diğer kanun hükümlerini saklı" tutmuştur.

Özel bir kanun hükmünde, belirli kişilerin temsilcisi oldukları kişileri mahkemelerde de temsil edebilecekleri belirtilmiş ise, o kişiler (temsilciler) avukat olmadıkları halde, temsilci olarak mahkemelerde usul işlemlerini yapabilirler yani dava açıp takip edebilirler.

I- Genel olarak

Tüzel kişiler, davayı yetkili organları aracılığı ile takip ederler (HUMK. m. 39, I; MK. m. 48). Tüzel kişilerin organları davada kanuni temsilci durumundadırlar⁹. Bazı durumlarda da tüzel kişilerin (özellikle kamu tüzel kişilerinin) organ durumunda olmayan bazı personeli (memurları), avukat olmadığı halde, tüzel kişiyi mahkemede temsil edebilir¹⁰.

Tüzel kişinin davada kanuni temsilcisi durumunda olan organı ile akdi temsilci (vekil) arasında önemli mahiyet farkı vardır:

-
7. Postacıoğlu, İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1978, s. 319; Erman, E. S., Avukat, Dava Vekili ve Dava Takibine Yetkili Sair Kişiler, (Adalet Dergisi 1971/4), s. 171; Bilge/Önen, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 239.
 8. Üstündağ, S., Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 1997, s. 399. Bu tekelin kapsamı konusunda bkz. Aday, N., Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 1994, s. 66.
 9. Bkz. Rosenberg- Schwab, Zivilprozessrecht, München 1986, § 53, I. Fakat organın hukuki niteliği, kanuni temsilcilik değildir. Sadece, organın davadaki işlevi kanuni temsilciliktir (Kuru, B., Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, İstanbul 1990, s. 719, dp. 576).
 10. Bkz. Uçul İhsan, Yargı Mercilerinin İdarenin Avukat Olmayan Kişiler Tarafından Temsili Meselesi ABD. 1967, s. 46 vd.; Kuru, s. 803.

Yargıtay İcra İflas Dairesi verdiği bir kararında¹¹ bu hususu şu şekilde belirtmiştir "Tüzel kişi, bilumum muamelelerini organları marifetiyle yürütür. Mahkemelerde organlar veya bunların tevkil edecekleri avukatlar marifetiyle temsil olunur. Temsil bakımından organ ile vekilin durumu farklıdır. Organ, haiz olduğu yetkileri tüzel kişiliğe vücut veren statüden aldığı, hareketleri tüzel kişinin hareketi sayıldığı halde vekil böyle değildir. Vekilin yetkisi vekalet akdi hükümleri ile sınırlıdır. Hareketleri vekalet akdine dayanır".

Tüzel kişinin organı, AK. m.35'teki bütün işlemleri kendisi yapabilir (takip edebilir); bunun için organ durumundaki gerçek kişinin avukat olması gerekli değildir. Fakat, tüzel kişinin organı olan gerçek kişi, AK. m. 35'teki işleri (örneğin bir davayı) takip etmek için bir başka kişiyi vekil tayin etmek isterse, bu vekilin bârda yazılı avukat olması gerekir¹².

Tüzel kişinin organı, ancak tüzel kişi ile ilgili davaları takip edebilirler; üyeleri ile ilgili davaları takip edemezler¹³.

Tüzel kişilerin davada temsili özel hukuk tüzel kişileri ile kamu hukuku tüzel kişileri şeklinde bir ayırım yaparak incelemek gerekir.

II- Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin Davada Temsili

Özel hukuk tüzel kişileri, taraf buldukları davaları organları aracılığı ile takip ederler (HUMK. m. 39, I; MK. m. 48; TTK. m. 138)¹⁴.

Tüzel kişilerin dava takibine yetkili organları, dış organlarıdır; yani tüzel kişiyi üçüncü kişileri (dışarıya) karşı temsil eden organlardır. Örneğin yönetim kurulu ve müdürler gibi¹⁵.

Kimlerin organ olduğu (ve bu nedenle tüzel kişiyi dışarıya karşı temsil edebileceği) kanuna ve tüzel kişinin tüzüğüne göre belirlenir(MK. m. 47). Kanuna ve tüzüğe göre, organ durumunda

11. İİD. 12.11.1964, 12964/12773 (AD 1967/2 s. 96; AD 1965/2 s. 257-258; ABD 1964/6 s. 760-761; İKİD 1965/50 s. 3557-3558).

12. Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 228.

13. 10 HD. 16.6.1976, 4750/4467 (ABD 1977/3 s. 553-554).

14. Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 228.

15. Özsunay Ergun, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, İstanbul 1978, s. 75.

olmayan (dolayısıyla tüzel kişiyi temsil yetkisi bulunmayan) kişiler, tüzel kişinin taraf bulunduğu bir davayı takip edemezler¹⁶. Fakat tüzel kişiler, organ durumunda olmayan (temsil yetkisi bulunmayan) kişiler tarafından (tüzel kişi adına) açılmış olan davaya icazet verebilirler¹⁷.

Tüzel kişinin organı olan gerçek kişi, tüzel kişinin taraf olduğu davayı kendisi takip edebilir. Bunun için, organ durumundaki gerçek kişinin avukat olması gerekli değildir. Fakat tüzel kişinin organı olan gerçek kişi, bir davanın takibi için başkasını vekil atamak isterse, bu vekilin mutlaka baroda yazılı avukat (veya davavekili veya dava takipçisi) olması gerekir. (AK. m. 35)¹⁸.

Özel hukuk tüzel kişilerinin şubelerinin tüzel kişiyi temsil edebilmeleri için, tüzel kişinin tüzüğünde şubenin de organ olduğunun kabul edilmiş olması gerekir. Örneğin, banka ana sözleşmesinde şubenin de organ olduğu yazılı ise, şubenin işlemleri ile ilgili davalarda, banka şube müdürü (avukat olmasa bile) bankayı (merkezi) mahkemede temsil edebilir¹⁹.

-
- 16- Dernek tüzüğüne göre, derneğin organlarından olmayan, yani derneği temsil yetkisi bulunmayan dernek sekreteri, (avukat değil ise) derneği mahkemede (davada) temsil edemez. (Bkz. 4. HD 18.1.1965, 1513/192 (AD 1966/2 s. 162-163); " Davalı sendikanın tüzüğünün 28. maddesine göre sendikayı temsil etmek yetkisi genel başkana aittir. Bu durumda açılan davada sendikayı temsil etmek üzere genel başkanın çağırılması gerekmektedir. Buna rağmen dava dilekçesinde sendikayı temsil etmek yetkisi bulunmayan sendikanın Adana şubesi başkanının çağırılıp ve tebligatın da sözü geçene yapılması usule aykırıdır" (9. HD 29.1.1968, 9547/902 (İşveren 1968/VI/5 s. 20).
- 17- Kuru, C.I., s. 721.
- 18- Bir komandit şirketin bazı hususlar için genel (umumi) vekili olan ve fakat avukat olmayan bir kimsenin, icra dairesinde komandit şirket adına yaptığı işlem geçersiz sayılmıştır (Bkz. İİD. 12.11.1964, 12964/12773 (AD 1967/2 s. 96; AD 1965/2 s. 257-258; ABD 1964/6 s. 760-761; İKİD 1965/50 s. 3557-3558).Tüzel kişinin organı olan gerçek kişi sonradan değişse bile, onun avukata vermiş olduğu vekalet son bulmaz (Kuru, s. 721).
- 19- TC. Ziraat Bankası K. m. 48'de bu konuda açık hüküm vardır: <<T.C. Ziraat Bankası şube ve ajansları gerek kendilerine ve gerekse diğer şube ve ajanslara taalluk eden her türlü dava açmağa ve takibatı ifaya ve bu bapta vekaletname itasına ehildirler>>. Görüldüğü gibi, Ziraat Bankası şubeleri(ve ajansları) yalnız kendi işlemleri ile ilgili davaları değil, başka şubelerin işlemlerine ilişkin davaları da takip etmeye yetkilidirler (Bkz. HGK 30.12.1953, T/108-106 (Sİ 1954/79 s. 2113-2115; Kuru, s. 726, dp. 609).

Tüzel kişinin tüzüğünde şubenin organ olduğu (tüzel kişiyi temsil edebileceği) yazılı olmasa bile, şubenin işlemleri ile ilgili davalarda, şube (bağlı olduğu) tüzel kişiyi davada temsil edebilmelidir; çünkü bu, şubenin o işlemleri yapabilmesinin doğal sonucudur²⁰.

III- Kamu Tüzel Kişilerinin Davada Temsili

Kamu tüzel kişileri medeni hakları kullanma (fiil) ehliyetine sahip olduklarından, bunların dava ehliyeti de vardır. Kamu tüzel kişileri de, taraf buldukları davaları yetkili organları aracılığı ile takip ederler (HUMK m. 39, I).

Kamu tüzel kişileri adına dava takip edilmesini (kamu tüzel kişilerinin davada temsilini) kamu tüzel kişilerinin çeşitlerine göre ayrı ayrı incelemek gerekir.

1- Devletin Taraf Bulunduğu Davalar

Buradaki Devlet davalarından maksat, ayrı bir tüzel kişiliği bulunmayan bütün Devlet dairelerine, başka bir ifade ile bakanlıklara ve genel bütçe içindeki diğer dairelere ait davalardır (4353 s. K m. 2/C).

a- Hazine Avukatı Bulunan Yerler

Genel bütçe içindeki dairelere ait hukuk ve ceza davalarında ve her türlü icra takiplerinde, bu daireleri, mahkemeler, hakemler, icra (ve iflas) daireleri ve dava ve icra işleriyle ilgili diğer merciler²¹

20. "Dava hesabı cari sözleşmesini yapan Ankara Şubesi tarafından açılmıştır. Bir banka şubesinin yapmış olduğu sözleşmeden dolayı dava açmak hakkının kabulü gerekir. Çünkü, banka namına muameleyi yapmak yetkisi verilmiş olan şubenin haiz olduğu bu yetki, yaptığı hukuki tasarrufun bütün icaplarını ifa yetkisini de kapsar, bu arada ikraz edilmiş bir paranın veya davada olduğu gibi açılmış bir hesabı cari bakiyesini talep ve tahsil etmek, borçlarını ödemeyenler hakkında icrada ve mahkemelerde takibatta bulunmak ve dava açmak yetkisinin mevcudiyeti derkardır" (TD 1.10.1963, 1638/3600 : ABD 1964/1, s 93).

21. İdari yargı mercileri hariç. Çünkü, idari davaların açılması, idarelere karşı açılan idari davaların takip ve savunması, idare amirlerine veya bu dairelerin bağlı oldukları bakanlıklar hukuk müşavirlerine ait olup Danıştaydaki ve (AYİM'deki) duruşmalarda bu daireler kendi amirleri veya hukuk müşavirleri ve hukuk müşaviri olmayan dairelerde ilgili şube amiri tarafından temsil

nezdinde temsil görevi, maliye bakanlığına bağlı Hazine avukat ve yardımcı avukatları tarafından görülür. Hukuk müşavirleriyle müşavir avukatlar ve muhakemat müdürleri de bu yetkiyi kullanabilirler (4353 s. K. m. 18, II).

Buna göre, bakanlıklara ve genel bütçe içindeki diğer dairelere ait davalarda, bu daireleri temsil görevi Hazine avukatları tarafından görülür. Bu davaların asıl tarafı ilgili dairedir (örneğin bir bakanlıktır); Hazine avukatı onun davadaki temsilcisidir.

b- Hazine Avukatı Bulunmayan Yerler

Hazine Avukatı bulunmayan yerlerdeki dava ve icra (ve iflas) işlerinde, bakanlıklar (ve genel bütçe içindeki diğer daireler) amirleri tarafından temsil olunur (4353 s. K. m. 18, III).

Buna göre, her bakanlık veya daire, o yerdeki kuruluşunun amiri (en yüksek dereceli memuru) tarafından temsil olunur; örnekler:

Tarım Bakanlığını davada ilçedeki tarım teknisyeni temsil eder; kaymakam temsil edemez²².

Milli Savunma Bakanlığı adına (Hazine avukatı bulunmayan yerlerdeki) Askerlik şubesi Başkanı tarafından dava açılması gerekir; mal müdürü böyle bir davayı açamaz²³.

Köy İşleri Bakanlığı (Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü) adına (Hazine avukatı bulunmayan yerlerdeki) Bu Bakanlığın en yüksek memuru tarafından dava açılması gerekir; mal müdürü böyle bir davayı açıp takip edemez²⁴.

edilir. Yalnız Hazineyi (maliye bakanlığını) ilgilendiren işlerde bu görev Hazine avukatları tarafından yapılır (4353 s. K. m. 22).

22. Bkz. 4. HD 22.10.1964, 3300/4543 (Kuru, C.I., s. 735 dp. 639).

23. Bkz. Örneğin: HGK 24.10. 1962, T/2736 (Sİ 1963/138 s. 5532-5534); 4. HD 8.9.1953, 4585/3356 (Sİ 1954/71 s. 1863x1864; AD 1954/2 s. 185-186). Bu kararlar ile, mal müdürü tarafından (Milli Savunma Bakanlığı adına) açılan davaların reddine karar verilmiştir. Burada dava reddedilmeyip, davaya Askerlik Şubesi Başkanının huzuru ile devam edilmesi gerekirdi (Kuru, s. 735, dp. 640).

24. Bkz. örneğin, 5. HD 9.10.1967, 3459/4461 (DAS 1970/2 s. 26); 5. HD 9.7.1969, 3934/4097 (RKD 1969/12 s. 189-190). Bu kararlar ile, mal müdürü tarafından (Köy İşleri Bakanlığı adına) açılan davaların reddine karar verilmiştir. Burada dava reddedilmeyip, davaya Köy İşleri Bakanlığının oradaki en yüksek memurunun huzuru ile devam edilmesi gerekirdi (Kuru, s. 735, dp. 641)

Hazine avukatı bulunmayan yerlerde, jandarma dairesine ait davalarda, İçişleri Bakanlığını temsil yetkisi jandarma komutanına aittir; bu davalarda mal müdürünün temsil yetkisi yoktur²⁵.

Milli Eğitim Bakanlığının taraf bulunduğu davalarda, Bakanlığı milli eğitim müdürü (veya memuru) temsil eder; mal müdürü temsil edemez²⁶.

Emniyet teşkilatı ile ilgili bir davada, İçişleri Bakanlığını emniyet amiri temsil eder; mal müdürü temsil edemez²⁷.

Bu örneklerde görüldüğü gibi, Maliye Bakanlığı dışındaki diğer bakanlıkların ve dairelerin taraf buldukları davalarda, bu bakanlıkları ve daireleri mal müdürü temsil edemez²⁸.

Mal müdürü, bakanlıkları ve diğer daireleri temsil edemez ise de, Hazinesinin (Maliye Bakanlığının) taraf bulunduğu davalarda, Hazine avukatı bulunmayan yerlerde, Hazineyi mal müdürü temsil eder; çünkü o yerlerde mal müdürü Maliye dairesinin amiridir²⁹. Bundan başka, bir yerde davanın tarafı olan bakanlık veya idarenin hiç bir teşkilatı yok ise, o zaman o bakanlığı veya idareyi o yerdeki mal müdürü temsil eder. Buna uygun olarak, Askerlik şubesi bulunmayan bir ilçede, Milli Savunma Bakanlığının taraf bulunduğu bir davada Bakanlığı mal müdürünün temsil etmesi gerektiğine karar verilmiştir³⁰.

25. Bkz. HGK 16.9.1953, 3/177/101 (AD 1954/1 s. 54-55),C.II.

26. Bkz. 4. HD 29.11.1951 (ABD 1952/103-104 s. 81).

27. 4. HD 15.2.1966, 2217/1818 (İBD 4 HD/2 s. 8). Hiç değilse, burada İçişleri Bakanlığının (emniyet amirinin) yetkisiz mal müdürünün açmış olduğu davaya icazet verebileceğinin kabul edilmesi gerekir (Kuru, s. 638 dp. 164).

28. Yargıtay, mal müdürünün diğer bakanlıklar veya daireler adına dava açmış olması halinde, bu davanın reddi gerektiğine karar vermektedir (Bkz. örneğin, 4. HD 15.2.1966, 2217/1818; HGK 24.10.1962, T/2736 (Sİ 1963/183 s. 5532-5534). Esasen, burada dava Devlet'in bir memuru (mal müdürü) tarafından Devlet adına açıldığına göre, tarafta değil, temsilcide yanılma sözkonusudur. Bu nedenle, mal müdürünün açtığı dava reddedilmemeli, davaya ilgili bakanlık veya dairenin o yerdeki amiri (en yüksek memuru) tarafından devam edilmelidir (Kuru, s. 736).

29. Bkz. 4353 s. K. m. 18, III.

30. Bkz. HGK 1.12.1954, 3/145-146 (DAS 1970/2 s.25). Hazine avukatı bulunmayan yerlerde, dava davacı bakanlığın veya idarenin o yerdeki amiri tarafından açılır ve takip edilir (bu halde, daire amiri, davanın takibi için bir serbest avukata vekalet de verebilir (bkz. 4353 s. K. m. 21 c. 2)). Daire amiri, bir davanın açılmasını gerekli görmezse bu konudaki görüşünü (mütalasını)

Hazine avukatı bulunmayan bu gibi yerlerde, daire amirleri, temsil yetkilerini, sıfatlarını söylemek ve gerektiğinde kimlik belgelerini göstermek suretiyle kullanırlar (4353 s. K. m. 21 c. 1).

Yukarıda görüldüğü gibi, Hazine avukatı bulunmayan yerlerde her daire kendi amiri tarafında temsil edilir. Daire amiri, bu temsil yetkisini başka bir memura devredemez. Yani, daire amiri yerine, aynı dairedeki başka bir memur davada o idareyi temsil edemez³¹.

2- Ayrı Kamu Tüzel Kişiliği Olan Genel Müdürlüklerin Taraf Bulunduğu Davalar

Bakanlıklara bağlı bazı genel müdürlüklerin ayrı tüzel kişiliği vardır. Bu genel müdürlüklerin ayrı bir hukuk müşavirliği örgütü ve buna bağlı avukatları vardır. Bu genel müdürlükler, taraf oldukları davaları kendi avukatları aracılığı ile takip ederler. Bu genel müdürlüklerin taraf oldukları davalarda, Hazine avukatlarının temsil yetkisi yoktur. Çünkü, bu genel müdürlüklerin ayrı katma bütçeleri vardır. Hazine avukatlarının adli yargı alanındaki temsil yetkisi, ancak bakanlıklara ve genel bütçe içindeki diğer dairelere ait davalara münhasırdır³².

Buna göre, ayrı tüzel kişiliği ve katma bütçesi bulunan genel müdürlüklerin taraf buldukları davalar, Hazine avukatları ile değil, her genel müdürlüğün kendi avukatları aracılığı ile takip edilir. Örneğin, 3204 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilatı Kanunu ile buna ek olan 3904 sayılı Kanuna göre, Orman Genel

Maliye Bakanlığına (bağlı bulunduğu bakanlığa değil) bildirir ve alacağı talimata göre hareket eder (4353 s. K. m. 26, III).

- 31- Kuru, s. 737. Örneğin, Hazine avukatı bulunmayan bir yerde Hazinesinin taraf olduğu bir davada Hazineyi (Maliye Bakanlığını) mal müdürü temsil eder; oradaki milli emlak memurunun Hazineyi temsil yetkisi yoktur. Ancak, o yerdeki mal müdürü izinli (veya raporlu) olup da, milli emlak memuru resmen mal müdürüne vekalet ediyorsa, o zaman milli emlak memuru (mal müdürünün vekili olarak Hazineyi davada temsil edebilir (bkz. HGK 8.6.1968, 7/491-423 (ABD 1968/4 s. 753-754; RKD 1968/9-10 s. 159-161; Kuru, s. 737 dp. 652).
- 32- Bkz. Örneğin, 7.1.1948 gün ve 16/19-1 sayılı İBK (RG 12.6.1948 sayı 6930). Yalnız, bazen açık bir kanun hükmü ile bu yetki verilmiş olabilir. Örn. 3909 s. K. m. 2, IV.

Müdürlüğünün taraf olduğu davalar orman avukatları tarafından takip edilir³³.

Orman avukatı (veya davavekili) bulunmayan yerlerde ve zamanlarda, Orman Genel Müdürlüğünü yargı mercileri önünde temsil ve orman avukatlarına ait görevleri, o yerin en yüksek dereceli orman memuru³⁴ veya bu memur tarafından görevlendirilecek diğer herhangi bir orman memuru³⁵ yapar (3904 s. K. m. 2, III).

Ayrı tüzel kişiliği bulunan diğer genel müdürlükler (Vakıflar Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü) davada avukatları tarafından temsil edilir³⁶.

3- İl Özel İdaresinin Davada Temsili

İl özel idaresini vali temsil eder. Bu nedenle, il özel idaresinin taraf bulunduğu davalarda özel idareyi vali temsil eder³⁷.

İl özel idaresine karşı açılan davalarda dava dilekçesinin valiye tebliğ edilmesi gerekir³⁸.

Özel idare müdürünün veya memurunun ve kaymakamın il özel idaresini temsil yetkisi yoktur. Fakat, vali, uygun göreceği memurlara (örneğin özel idare memuruna veya kaymakama) temsil yetkisi (vekaletname) verebilir. O zaman, kendisine temsil yetkisi

33. 1 HD 28.3.1978, 1938/3414 (ABD 1978/5 s. 828-829).

34. Örneğin, orman işletme müdürü (bkz. 9. HD 10.7.1969, 4919/8063: İKİD 1969/107 s. 8185-8186); 4. HD 13.2.1965, 8040/700 (AD 1965/11-12 s. 1391-1392).

35. Örneğin, orman işletme müdürü tarafından görevlendirilen orman mühendis muavini; bu memur (mühendis muavini), avukat olmadığı halde, Orman Genel Müdürlüğü adına mahkemede dava takip edebilir ve verilen hükmü temyiz edebilir (bkz. 3. CD 25.12. 1973, 446/39:YKD 1975/1 s. 120).

36. Bu tüzel kişilerin davada avukatları tarafından temsil edileceğine ilişkin Yargıtay Kararları için bkz. Kuru, C.I, s. 740 vd.

37. Bkz. 13 Mart 1329 günlü İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu m. 76, 94.

38. Dava il özel idaresine karşı açılır ve temsilci olarak vali gösterilir. Fakat, davalı olarak valiliğin gösterilmesi halinde, dava bu nedenle reddedilemez; davalı il özel idaresi davada vali tarafından temsil edildiğine göre, davaya devam edilmesi gerekir; bkz. örneğin: 15. HD 5.7.1978, 1351/1491 (Yasa 1978/9, s. 1616).

verilen memur, özel idarenin taraf bulunduğu davaları takip edebilir³⁹.

Bir Yargıtay kararında, " avukat sıfatını haiz olmayan özel idare müdürü mahkemede özel idareyi temsil edemez; özel idareyi vali temsil eder" denilmektedir⁴⁰. Ancak, valinin kendisine temsil yetkisi verdiği idare müdürünün, dava takip edebilmek için avukat olmasına gerek yoktur. Çünkü, valinin bir memuru temsil yetkisi (vekaletname) verebilmesi kanuna dayanmaktadır⁴¹.

4- Belediyelerin Davada Temsili

Belediyenin taraf bulunduğu davalarda, belediyeyi belediye başkanı temsil eder (1580 sayılı Belediye K. m. 100/D).

Belediye başkanı başkasını tevkil edebilir (Belediye K. m. 100/D); yani vekil atayabilir. Ancak atanacak vekilin, baroda yazılı avukat (veya davavekili veya dava takipçisi) olması gerekir (AK. m. 35).

Belediye başkanı, mahkemelerde belediyeyi temsil yetkisini, belediye başkan yardımcısına devredemez⁴².

5- Köyün Davada Temsili

Köyün taraf bulunduğu davalarda, köyü muhtar temsil eder⁴³. Köy halkından bazı kişiler, köy adına dava açamaz; davanın muhtar tarafından açılması gerekir⁴⁴. Fakat muhtar, başkasının açtığı davaya icazet verebilir⁴⁵.

39- Kuru, C.I, s. 742.

40- HGK 28.6.1939

41- Bkz. İdarei Umumiye Kanunu m. 94.

42- Bkz. Danıştay 7. Daire 25.1.1961, 212/538 (Kuru, s. 743, dp. 685).

43- Bkz. 442 sayılı Köy Kanunu m. 37/7; ayrıca bkz. HGK 12.7.1967, 6/273-333 (İKİD 1967/83 s. 5714-5715).

44- Bkz. HGK 9.2.1938, 1/66/8/10 (YK. 1938, s. 68-69).

45- "Köy Kanununa göre köyü muhtar temsil eder, koşulları varsa köy derneğince seçilen temsilci de davayı takip edebilir. Köy ihtiyar heyetinden iki üyenin ve köy bekçesenen imzasını taşıyan tutanağa istinaden üye şakir'in davayı takip yetkisi yoktur. Bununla beraber, bilahare muhtar duruşmaya iştirak etmiş ve seçtiği vekile davayı takip ettirmiş olduğundan yetkisiz kişinin yaptığı usulsüz işleme icazet vermiş demektir. İcazet geriye doğru yürür" (14. HD 16.11.1976, 5036/5601 (YKD 1977/4 s. 546-547)).

Muhtar mahkemede köyü kendisi temsil edebileceği gibi, yerine köy halkından biri vekil olarak gönderebilir⁴⁶. Muhtaryn vekil olarak görevlendirdiği kişinin köy adına dava takip edebilmesi için avukat olmasına gerek yoktur; çünkü, bu yetki kanuna (Köy K. m. 37/7) dayanmaktadır.

6- Vakıfların Davada Temsili

a- Mazbut vakıflar

Mazbut vakıflar Vakıflar Genel Müdürlüğünce idare ve temsil olunur⁴⁷.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idare ve temsil vazifelerini görmek üzere gereken vilayet ve ilçe merkezlerinde Genel Müdürlüğe bağlı müdür veya müstakil memurlarla bunlara tabi memurlar bulunur. Vilayet vakıflar müdür veya müstakil memurlarıyla ilçe memurları mahkemelerde Genel Müdürlüğü temsil edebilecekler gibi bu sıfatla başkalarını da tevkil edebilirler (Vakıflar Nizamnamesi m. 10, II; m. 11).

b- Mülhak Vakıflar

Mülhak vakıflar mütevellileri tarafından idare ve temsil olunurlar⁴⁸. Bu nedenle, mülhak vakıf mütevellisi temsil ettiği vakıf adına tek başına dava açabilir⁴⁹. Buna karşılık,, mülhak vakfa karşı açılacak davalarda müteveli ile Vakıflar Genel Müdürlüğünün birlikte hasım gösterilmesi gerekir⁵⁰.

Bundan başka, her ne suretle olursa olsun müteveliği boş kalan mülhak vakıfların işlerine müteveli tayin oluncaya kadar Vakıflar Genel Müdürlüğünce bakılır (Vakıflar Niz. m. 10 10, II). Yani, bu halde mülhak vakıf adına dava Genel Müdürlük tarafından açılacağı gibi, mülhak vakfa karşı açılacak davalarda da vakfı Genel Müdürlük temsil eder.

46. Köy Kanunu, m. 37/7.

47. Bkz. 2762 sayılı Vakıflar Kanunu m. 1,6, II; Vakıflar Nizamnamesi m. 10 (RG. 7.7. 1936 S. 3371; 3. tertip Düstur C. 17 s. 1433 vd).

48. Bkz. Vakıflar Kanunu m. 1 ve m. 23.

49. Bkz. 4.3.1959 gün ve 3/18 sayılı İBK (RG 26.6.2959, S. 10237, s. 21984); Vakıflar Niz. m. 46, I; m. 47/C.

50. Bkz. Vakıflar K. m. 40 ve yuk. dp. 776'daki 4.3.1959 günlü İBK.

Mütevelli davayı avukatla takip edebilmek için Vakıflar İdaresinden izin almak zorundadır (Vakıflar Niz.m. 46, II).

7- İktisadi Devlet Teşekküllerinin Davada Temsili

İktisadi devlet teşekküllerini mahkemelerde (davada) genel müdür temsil eder. Genel müdür, bu temsil yetkisini gerektiğinde genel hükümlere göre başkasına devredebilir⁵¹.

Teşekkülün özel kanunda yetki devri konusunda özel hüküm varsa, genel müdür yetkisini özel kanundaki (özel) hükme göre de devredebilir⁵².

Bir teşekkülün özel kanununda, genel müdürün temsil yetkisini teşekkülün diğer organlarına (örneğin şubelerine) devredebileceği hakkında özel bir hüküm varsa, genel müdür, teşekkülün taraf olduğu bir davada teşekkülü temsil etmek üzere o kişiye (şube müdürüne) yetki verebilir. Bu halde, genel müdürün temsil yetkisi verdiği kişi (şube müdürü), avukat olmasına gerek bulunmadan, davayı teşekkül adına takip edebilir.

Buna karşılık, teşekkülün özel kanununda yetki devri hakkında bir hüküm yoksa, genel müdür, temsil yetkisini ancak genel hükümlere göre (başkasına) devredebilir (440 sayılı K. m. 10, I; Tüzük m. 35, I).

Genel hükümlere göre, gerçek ve tüzel kişileri mahkemelerde ancak avukatlar (veya davavekilleri veya dava takipçileri) temsil edebileceğinden⁵³, bir iktisadi devlet teşekkülünün genel müdürü, kendisini (teşekkülü) mahkemede temsil için ancak bir avukata⁵⁴ yetki verebilir. Genel müdür, bir şube müdürüne temsil yetkisini devredemez ve şube müdürü teşekkülü mahkemede temsil edemez⁵⁵.

51_ Bkz. İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler hakkında 440 sayılı Kanun m. 10. II.

52_ Bkz. İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Tüzük, m. 35 (RG 9.8.1966 S. 12370).

53_ Bkz. AK. m. 35, I; HUMK. m. 61.

54_ Veya dava vekiline veya dava takipçisine.

55_ Bkz. 4. HD 3.10.1967, 4924/7049; aynı şekilde bkz. İİD 10.5.1973; 4. Hd 29.4.1967, 1903/3740: ABD 4. HD/2 s. 260-261 (Kuru, s. 747-748).

BORÇ ÖDEMEDEN ACİZ BELGESİNİN MADDİ HUKUK ALANINDAKİ HÜKÜM VE SONUÇLARINDAN ACİZ BELGESİNE BAĞLANMIŞ ALACAĞIN ZAMANAŞIMINA UĞRAMAMASI

Seyithan Deliduman*

I- Genel Olarak

Aciz belgesinin maddi hukuk alanında doğurduğu en önemli sonuçlardan birisi, aciz belgesine bağlanan alacağın zamanaşımına uğramamasını sağlamasıdır. Yani, aciz belgesi tarihinden itibaren alacak; otuz, kırk sene sonra bile istenebilecektir. Söylediğimiz bu durumu örneklendirecek olursak:

Aciz belgesinin 1.1.1950 tarihinde düzenlendiğini varsayalım, Bu borç normalde (genel hükümler dairesinde) on şene sonra (2.1.1990 yılında) zamanaşımına uğrar (BK.125). Ancak, İİK. m.143, f.6. c.1'e göre bu borç borçluya karşı zamanaşımına tabi değildir. Örneğin, alacaklı bu alacağını borçludan 2000 yılında bile isteyebilir ve borçlu zamanaşımı def'inde bulunamayacaktır¹

İİK. m. 143, f.6 hükmü ile düzenlenen durum herşeyden önce alacaklının yararınadır. Çünkü borçlusu hayatta olduğu sürece onu, alacağını almak için takip edebilecektir.

II- Hükmün Anlamı ve Kapsamı

Esas itibariyle bütün borçlar zamanaşımına uğrar. Borcun muaccel olduğu tarihten itibaren zamanaşımı işlemeye başlar. Zamanaşımı kurumunun dayandığı başlıca düşünceleri şöyle sıralayabiliriz:

* A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi.

¹ "Alacaklı, İİK'nun 105 inci maddesinde yazılı muvakkat aciz haline değil, muaddel 143 üncü maddeye müsteniden icra memurluğundan verilmiş aciz belgesine dayanmış bulunmaktadır. Böyle bir aciz belgesi zamanaşımının işlemesine mânidir...itirazın kaldırılması talebinin zamanaşımı sebebiyle reddedilmesi yanlıştır" İİD., 3.11. 1960 gün ve 7247 E, 7366 K (İKİD., 1961, S. 4, 284-28s.